

พหุวัฒนธรรมชายแดนใต้กับการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 4 ประการ

พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา

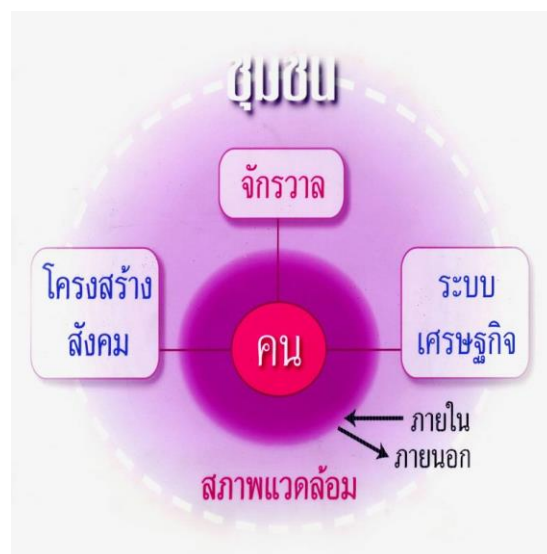
พื้นที่บริเวณภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีกลุ่มชนหลากหลายชาติพันธุ์อาศัยอยู่ โดยมีวัฒนธรรมในลักษณะที่เป็นบูรณาการแห่งความผสมผสานของนานาวัฒนธรรม และเป็นแกนกลางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมาเป็นเวลาช้านาน มีพัฒนาการเป็นบ้านเป็นเมือง และเป็นรัฐสืบเนื่องกันมาหลายยุคหลายสมัย จึงมีความสำคัญมาจนปัจจุบัน โดยเฉพาะเมืองปัตตานี อันประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และอำเภอจะนะ เทพา สะบ้าย้อย จังหวัดสงขลาในปัจจุบันเป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองมาแต่ครั้งโบราณกาล จากการค้นพบหลักฐานทางด้านโบราณคดีได้สะท้อนให้เห็นพัฒนาการในการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในบริเวณลุ่มแม่น้ำปัตตานีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ด้วยลักษณะทางภูมิศาสตร์ของเมืองปัตตานีที่ตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มน้ำ มีอ่าวปัตตานีซึ่งเป็นอ่าวที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำ มีลำน้ำปัตตานีที่ไหลมาจากต้นน้ำในเทือกเขาสันกาลาศีรี การออกของสันดอนและแนวสันทราย ทำให้อ่าวปัตตานีมีที่กำบังลมเหมาะกับการเป็นท่าจอดเรือสินค้าที่มาจากโพ้นทะเล โดยเหตุนี้จึงเกิดพัฒนาการของเมืองท่าที่เป็นศูนย์กลางของรัฐสมัยโบราณขึ้นมา มีผู้คนหลายกลุ่ม หลายเหล่าหลายชาติพันธุ์ ทั้งภายในและภายนอกเข้ามาตั้งถิ่นฐานกันเป็นจำนวนมาก การที่ตั้งอยู่บนเส้นทางข้ามคาบสมุทร ซึ่งเป็นเส้นทางการค้าทางเรือระหว่างอินเดีย อาหรับ และเปอร์เซียทางฝั่งตะวันตก กับจีนซึ่งอยู่ทางตะวันออก เหมาะสำหรับการเป็นเมืองท่าค้าขาย และแสวงหาสินค้ามีค่า ปัตตานีอุดมด้วยของป่า เครื่องเทศ เครื่องหอม และมีความหลากหลายทางด้านชีวภาพ ดังนั้นจึงเป็นเมืองที่เปิดรับชนต่างชาติ ต่างวัฒนธรรมค่อนข้างเสรี ปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนต่างชาติ ต่างวัฒนธรรมเข้ากับคนพื้นเมือง ส่งผลต่อวัฒนธรรมชุมชนให้กลายเป็นชุมชนต่างพึ่งพา ชุมชนที่มีระบบอุปถัมภ์ และความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ยังคงสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน

พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานเป็นบ้านเมืองนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาก่อนที่อิทธิพลระบบความเชื่อทางศาสนาจะเข้ามา โดยมีวัฒนธรรมดั้งเดิมหรือวัฒนธรรมพื้นเมือง ที่มีโครงสร้างความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นความเชื่อในเรื่องผีหรือวิญญาณ (Animism) เกี่ยวกับธรรมชาติและวิญญาณบรรพบุรุษ (Ancestor's Spirit) ต่อมาเมื่อได้รับอิทธิพลอินเดีย ระบบความเชื่อทางพุทธศาสนาจะปรับตัว หรือไม่ก็เข้าไปรวมกับความเชื่อของลัทธิพราหมณ์ อันเป็นที่ยอมรับของชนชั้นนำที่อยู่ในราชสำนักโดยรอบ (สุเทพ สุนทรเกสซ์. 2548 : 102) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถแสดงได้ประจักษ์ชัดว่า เมือง

ปัตตานีในอดีตเป็นดินแดนที่เคยเป็นเมืองท่าที่มีความรุ่งเรือง เป็นดินแดนที่มีการผสมผสานและความต่อเนื่องทางวัฒนธรรมโดยมีพื้นฐานมาจากศาสนาพราหมณ์ พุทธ และอิสลามตามลำดับ มนุษย์เกิดขึ้นในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน ในที่แต่ละแห่งมนุษย์ก็ย่อมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และอยู่ร่วมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติจึงมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน เรียกว่าเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน เพราะว่าชีวิตต้องเกิดขึ้นในที่ต่างๆ ศาสนาก็เป็นอีกฐานะหนึ่ง เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ เกิดขึ้นมาเมื่อมนุษย์เกิดความกลัวธรรมชาติจากเดิมเชื่อในภูตผีปีศาจ กลายมาเป็นความกลัวในศาสนา กลัวและละอายต่อการกระทำบาป ดังนั้น ศาสนาจึงเป็นวัฒนธรรมร่วมของมนุษย์เช่นกัน ศาสนาพุทธเป็นวัฒนธรรมของคนไทยส่วนหนึ่ง ศาสนาอิสลามก็เป็นวัฒนธรรมของคนไทยอีกส่วนหนึ่ง ประเทศไทยเป็นที่อยู่ของคนที่มีความหลากหลาย ทางเชื้อชาติ หลากหลายศาสนา มีทั้งไทย จีน ญวน ลาว เขมร มอญ มาลายู ศาสนาก็มีทั้ง พุทธ คริสต์ อิสลาม ฮินดู ซิกข์ ศาสนาจำเป็นต้องมีหลายศาสนา จะมีศาสนาเดียวไม่ได้ เพราะว่าศาสนาเกิดขึ้นในวัฒนธรรมต่างๆกัน ที่ใดที่มีการเข้าถึงความหลากหลายทางธรรมชาติ เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมย่อมจะมีสันติสุข

ภาพที่ 1 ระบบสังคม

ภาพที่ 2 โครงสร้างของชุมชน

เมืองปัตตานีเคยมีความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ด้วยอิทธิพลของการคมนาคมและการค้าทางทะเล ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของผู้คนทั้งภายในและภายนอกเข้ามาค้าขายและการตั้งถิ่นฐาน เกิดเป็นบ้านเมืองขึ้นอย่างไม่ขาดระยะ โดยได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางที่สำคัญสองแห่ง คือ อินเดีย ทางตะวันตกและจีนทางตะวันออก เป็นแหล่งที่มีการแลกเปลี่ยนและดูดซึมของทั้งสองอารยธรรม เห็นได้จากจดหมายเหตุ การบันทึกเรื่องราวการเดินทางของคนจีนเข้ามาในบริเวณนี้ นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากอาหรับและเปอร์เซียผ่านพ่อค้าที่เดิน

ทางเข้ามาค้าขาย สิ่งเหล่านี้สะท้อนในวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆ ส่งผลให้วิถีคิดและวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนเกิดความภาคภูมิใจที่จะคงความเป็นตัวเองค่อนข้างสูง อิทธิพลของวัฒนธรรมมลายูดั้งเดิม (Proto-Malay) ที่สั่งสมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ นับตั้งแต่การนับถือลัทธิภูตผีปีศาจ ศาสนาพราหมณ์ หรือศาสนาฮินดู ศาสนาพุทธนิกายมหายาน และหินยาน จนมาถึงศาสนาอิสลามนั้น มีความสำคัญและยังคงปรากฏร่องรอยในวิถีชีวิตและสังคมของชุมชน เป็นสิ่งที่เกื้อกูลหล่อหลอมให้ชาวภาคใต้ตอนล่าง สั่งสม ปรับปรน วิถีการดำเนินชีวิต เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของตน

ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 21 ตามตำนานพื้นเมืองได้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ปกครองของเมืองปัตตานีได้ยอมรับนับถือศาสนาอิสลาม ตำนานได้บันทึกว่า “ผู้ปกครองได้เลิกนับถือรูปเคารพและการบริโภคน้ำสุกร แต่นอกจากนั้นแล้วก็ได้เลิกนิสัยของผู้ที่มีได้นับถือศาสนา (อิสลาม) อื่นๆ” (Teeuw and Wyatt. 1970 : 75) อย่างไรก็ตามเมื่อมาถึงในตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 21 ได้ปรากฏหลักฐานที่บ่งชี้ว่าคนจำนวนมากในเมืองและชนบท ได้หันมายอมรับนับถือศาสนาอิสลาม ปฏิเสธที่จะมีชีวิตแบบดั้งเดิม เลิกบริโภคน้ำสุกร ยอมรับเครื่องแต่งกายและแบบการคารวะ ตลอดจนพิธีกรรมของศาสนาอิสลามที่สำคัญที่ถือได้ว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมมุสลิม (Ummah) (สุเทพ สุนทรภัสส์ช. 2548 : 104) พื้นที่บริเวณภาคใต้ตอนล่างของประเทศไทยเคยมีความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ด้วยอิทธิพลของการคมนาคมและการค้าทางทะเล ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของผู้คนทั้งภายในและภายนอกเข้ามาค้าขายและการตั้งถิ่นฐาน เกิดเป็นบ้านเมืองขึ้นอย่างไม่ขาดระยะ โดยได้รับอิทธิพลจากศูนย์กลางที่สำคัญสองแห่ง คือ อินเดีย ทางตะวันตกและจีนทางตะวันออก เป็นแหล่งที่มีการแลกเปลี่ยนและดูดซึมของทั้งสองอารยธรรม เห็นได้จากจดหมายเหตุ การบันทึกเรื่องราวการเดินทางของคนจีนเข้ามาในบริเวณนี้ นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากอาหรับและเปอร์เซียผ่านพ่อค้าที่เดินทางเข้ามาค้าขาย อิทธิพลของวัฒนธรรมมลายูดั้งเดิม (Proto-Malay) ที่สั่งสมมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้สะท้อนในวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆ ส่งผลให้วิถีคิดและวิถีปฏิบัติของกลุ่มชนเกิดความภาคภูมิใจที่จะคงความเป็นตัวเองค่อนข้างสูง

ภาพรวมของวัฒนธรรมภาคใต้ตอนล่างจึงมีทั้งที่เป็นเอกลักษณ์และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชน มีการผสมผสานเอาวัฒนธรรมบางส่วนของวัฒนธรรมอื่นมาไว้ด้วย ทั้งวัฒนธรรมชาวไทยพุทธ ชาวมลายูมุสลิม ชาวไทยเชื้อสายจีน รวมทั้งวัฒนธรรมใหม่ของชาวจีนตะวันตก การปรับปรับวัฒนธรรมซึ่งกันและกันนี้มีรูปแบบต่างๆ ขึ้นอยู่กับกระบวนการปรับตัวที่เกิดขึ้นในอดีต และส่งผลต่อมนุษย์รุ่นหลังให้มีบุคลิกภาพ คุณภาพ และศักยภาพ ปรากฏออกมาเป็นระบบความเชื่อ ความศรัทธา ค่านิยม โลกทัศน์ ขนบธรรมเนียมประเพณี พฤติกรรมรวมทั้งประติสัทธิกรรมทั้งปวง อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความเข้าใจในพหุ

วัฒนธรรม และยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม จะสามารถทำให้กลุ่มเชื้อชาติและวัฒนธรรมสามารถอยู่ร่วมกันภายในกรอบทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเดียวกันได้ โดยที่แต่ละกลุ่มต่างก็ยอมรับถึงเอกลักษณ์และความแตกต่างของกันและกัน

พหุวัฒนธรรมชายแดนใต้

มนุษย์ทุกชาติพันธุ์ ทุกศาสนา ความเชื่อ ย่อมมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกันทุกคน เช่น ความต้องการอาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค จึงทำให้เกิดวัฒนธรรมทางด้านโภชนาการ วัฒนธรรมทางด้านสถาปัตยกรรม วัฒนธรรมการแต่งกายและวัฒนธรรมสาธารณสุข ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์และความอยู่รอดของมนุษย์ ความต้องการสิ่งจำเป็นเหล่านี้เป็นเงื่อนไขสากลที่ผลักดันให้มนุษย์ต้องสร้างและสานสัมพันธ์ระหว่างกันและกัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้มีปฏิสัมพันธ์กันภายในสังคมอีกด้วย ขณะเดียวกันมนุษย์ทุกชาติพันธุ์ ทุกศาสนาต่างมีระบบความเชื่อของตนเอง ซึ่งแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม นิเวศทางธรรมชาติของสังคมหรือชุมชนนั้นๆ วัฒนธรรมนั้นแท้จริงแล้วเป็นเรื่องของความหลากหลาย เสน่ห์และความงดงามของวัฒนธรรมจะอยู่ที่ความหลากหลาย ถ้าวัฒนธรรมเป็นเหมือนกันหมดก็จะมีอะไรเพื่อจะแลกเปลี่ยนกันหรือศึกษาอะไรต่างๆ จากวัฒนธรรม แต่ที่วัฒนธรรมมีพลังจนก่อให้เกิดความคิด และสามารถทำให้มนุษย์พัฒนามาได้จนทุกวันนี้ก็เพราะวัฒนธรรมมีความหลากหลาย ในความหลากหลายเหล่านี้ก่อให้เกิดพลัง เพราะว่ามันมนุษย์เราสามารถใช้ความรู้สึกนึกคิดที่หลากหลายเหล่านี้ในการผสมผสาน แล้วก็ดิ้นรนต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ผ่านมา ความหลากหลายในธรรมชาติเกิดขึ้นก่อนที่จะมีมนุษย์ และเมื่อมนุษย์อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันย่อมส่งผลกระทบต่อการมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของมนุษย์ ในที่แต่ละแห่งมนุษย์ย่อมเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน และอยู่ร่วมอย่างสอดคล้องกับธรรมชาติ จึงมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน เรียกว่าเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ กับความหลากหลายทางวัฒนธรรมเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกัน

ปัจจุบันสังคมไทยเข้าสู่ความเป็นพหุสังคมมากขึ้น ดังนั้น การเรียนรู้เพื่อเคารพและยอมรับในความแตกต่างและความหลากหลาย การมีความไวใจและมีความปรารถนาดีต่อกันในสังคมพหุวัฒนธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรเรียนรู้เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติเพื่อให้ประชาชนทุกชาติพันธุ์สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข

พหุวัฒนธรรม มีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันและซ้อนทับกันอยู่ 2 คำคือ Cultural Pluralism และ Multiculturalism ความคิดที่อยู่เบื้องหลังทั้งสองคำนี้ในความหมายอย่างกว้างๆ ก็คงจะหมายถึง การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม (Cultural Diversity) ว่าดำรงอยู่ร่วมกันได้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งนั่นเอง ในสังคมปัจจุบันเมื่อเกิดรัฐประเทศและพบว่ามิกกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มตั้งถิ่นฐานอยู่ภายในอาณาเขตของรัฐประเทศ ถ้าปฏิสัมพันธ์ระหว่าง

กลุ่มชาติพันธุ์ในสังคมสมัยใหม่มีลักษณะยอมรับซึ่งกันและกันย่อมหมายความว่า เป็น พหุวัฒนธรรม (Cultural Pluralism) คือรัฐประเทศที่มีหลายวัฒนธรรม ประเทศที่เกิดขึ้นมาใหม่ มักจะเป็นรัฐพหุวัฒนธรรม เพราะประเทศเหล่านี้เกิดขึ้นภายหลังการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ การยอมรับพหุวัฒนธรรม หมายความว่ากฎหมาย และกฎระเบียบที่ใช้ในการบริหาร หรือการจัดการมีลักษณะไม่เคร่งครัด เปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการปฏิบัติการโดยไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งครอบงำ (dominant culture) และวัฒนธรรมอื่นถูกครอบงำ (subordinate culture) (อมรา พงศาพิชญ์, 2545: 19)

ความสัมพันธ์ของชุมชนพุทธและมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ร่วมกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน บางพื้นที่ที่อยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานานนับร้อยปี มีการไปมาหาสู่กันเสมอเหมือนเป็นญาติมิตร หลายพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติร่วมสายโลหิตเดียวกัน และมีประเพณีที่แสดงถึงความเป็นญาติสืบต่อกันมา ความสัมพันธ์ระหว่างพุทธกับมุสลิมมีความเป็นเพื่อนกัน เป็นเพื่อนร่วมงาน เป็นเพื่อนร่วมชั้น มีการไว้ใจซึ่งกันและกัน

คำว่าประเพณีในภาษามลายูเรียกว่า “อาดัต” ซึ่งเป็นคำที่ยืมมาจากภาษาอาหรับมีความหมายว่า “ปกติ” คำว่าปกติในที่นี้สามารถให้ความหมายว่าเป็นพฤติกรรมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานานจนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมโดยทั่วไปจนเรียกว่าจารีตประเพณี ดังนั้นจารีตประเพณีจึงเป็นกฎเกณฑ์ที่สังคมให้การยอมรับ วัฒนธรรมประเพณีแสดงให้เห็นภาพของหลักคำสอนและการปฏิบัติที่สมาชิกของสังคมสามารถสังเกตเห็นได้จากมนุษย์และโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่ (Addullah Siddik. 1975 อ้างอิงจาก มุฮัมหมัดซัมบรี อับดุลมาลิก. 2543 :127) เป็นที่ชัดเจนว่าความหมายของวัฒนธรรมประเพณีของสังคมมลายูออกมาในรูปของ สิ่งที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา กฎเกณฑ์พฤติกรรมของปัจเจกบุคคลในสังคมมลายูนั่นเองที่ได้รับการยอมรับของสังคมซึ่งเป็นกฎระเบียบที่ไม่ใช่เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ได้รับมาจากการบอกเล่าปากต่อปากจนเป็นที่แพร่หลายโดยทั่วไปของสังคมจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่ชนรุ่นหลัง

วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ในสังคมชายแดนใต้

ประเพณีแห่เจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว

ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี จะมีงานสมโภชเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวโดยจังหวัดปัตตานีจะให้ความสำคัญกับงานนี้เป็นพิเศษ งานสมโภชนี้จะมีคามยิ่งใหญ่มีประชาชนจากต่างจังหวัดของไทย และจากประเทศเพื่อนบ้านเดินทางล้งไหลมาชมงานนมัสการเจ้าแม่กันอย่างเนืองแน่น ปกติจะมีการจัดงานประมาณ 7 วัน 7 คืน นับตั้งแต่วันขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3 บรรดาร้านค้ามาเปิดขายของคล้ายๆ กับงานประจำปีทั่วๆ ไปมหรสพ 2 อย่างที่จะขาดเสียมิได้คือ จั๊ว และมโนห์รา จั๊วและมโนห์ราจะจัดให้แสดงบนโรงถาวรหน้าศาลเจ้า เพราะถือว่าเจ้าแม่

ขอบุคลิกประการแสดงทั้ง 2 อย่างนี้มาก นอกจากนี้ยังมีการเซตสิ่งโต หนักกลางแปลงจอยักษ์ และอื่นๆ อีกมากมาย คินวันขึ้น 14 ค่ำ บริเวณงานจะยิ่งคึกคักเป็นพิเศษ เพราะผู้คนจะหลั่งไหลมาอย่างเต็มที่ ทางมูลนิธิเทพปูนียสถานจะจัดการแสดงต่างๆ ที่เราใจผู้คนมากยิ่งขึ้น เช่น จัดแห่มังกร นครสวรรค์ และจุดพลุตระการตา ภายในศาลเจ้าผู้คนจะเบียดเสียดยัดเยียดเข้าสักการะเจ้าแม่เต็กๆ ้วยรุ่ง ผู้ใหญ่ ้วยฉกรรจ์ ตรีเตรียมจองคานหามกันคึกคัก เพื่อร่วมพิธีอันสำคัญยิ่งของงานที่จะเริ่มต้นเข้าตรูไปจนถึงเที่ยงวันรุ่ง ขึ้น นั่นคือ การแห่พระรอบเมือง และการหามและลุยไฟ ตอนเช้าตรูของวันขึ้น 15 ค่ำ ท่ามกลางเสียงกลอง และเสียงประทัดประดังจนแทบแก้วหู ขบวนคานหามเริ่มทยอยออกจากศาลเจ้า โดยธรรมเนียมปฏิบัติ พระหอมจะเป็นคานหามนำ ตามด้วยคานหามเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว เป็นอันดับ 2 แล้วจึงต่อด้วยคานหามพระองค์อื่นๆ ตามความเหมาะสม

นอกจากนี้ก็จะจะมีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาของชุมชนชาวพุทธ ประกอบด้วย ประเพณีลากพระ หรือชักพระ ประเพณีชิงเปรตฯ ตักบาตรข้าวสารในวันสำคัญทางศาสนาและวันสำคัญของชาติ โดยปัจจุบันกิจกรรมดังกล่าวนอกจากจะจัดตามวัดแต่ละแห่งซึ่งถือว่าเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลานาน

ประเพณีลากพระ หรือชักพระ

ประเพณีลากพระหรือชักพระตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ซึ่งเป็นวันออกพรรษา เหตุผลในการจัดงานนี้ คือ เมื่อครั้งที่องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จแสดงธรรมเทศนาโปรดพุทธมารดา ณ สวรรค์ชั้นดาวดึงส์ หรือดุสิตเทพพิภพนั้น พระองค์ได้เสด็จกลับมาয়มนุษย์โลกทางบันไดแก้วถึงที่ประตูเมืองสังกัสสะใน ตอนเช้าตรูวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ตรงกับวันออกพรรษา พุทธบริษัทต่างยินดีจึงอัญเชิญพระพุทธร่องค์ขึ้นประทับบนบุษบกที่ได้จัดเตรียมไว้ แล้วแห่แหนกลับไปยังที่ประทับ มีวัตถุประสงค์เพื่อความสนุกสนานภายหลังจากวันว่างที่เป็นประเพณีวันสงกรานต์น้ำพระ และทำบุญกระดุกปูย่าตายาย ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 สำหรับการเตรียมการทางวัดจะจัดเตรียมเรือพระ ซึ่งมีทั้งลากในน้ำ ถ้ามีลำน้ำ ถ้าไม่มีน้ำก็ลากเรือบก มีแท่นประดิษฐานพระพุทธรูปบนเรือพระ มีหลังคาทำเป็นบุษบกหรือชาวบ้านเรียก พนม ตกแต่งสวยงาม ส่วนชาวบ้านเตรียมอาหารที่สำคัญ คือ ข้าวต้มห่อด้วยใบกะพ้อ เมื่อถึงวันงานจะเริ่มต้นที่วัดชาวบ้านนำ ข้าวต้มมัดมาบรรทุกในเรือพระ เมื่อพระฉันเสร็จสรรพแล้วก็ช่วยกันลากเรือพระออกจากวัดไปสู่ที่หมาย ประมาณว่าให้ไปถึงที่หมายก่อนเวลาพระฉันเพล พอตกบ่ายลากเรือพระกลับวัด ขากลับนี้ก็จะช่วงสนุกสนานที่ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยมาเล่นสนุกกัน ตลอดเวลาของการชักพระจะมีการตีกลอง ฆ้อง ประโคมตลอดเวลา ส่วนรูปแบบการจัดก็แตกต่างกันไป เช่น บางวัดมีงานมหรสพแสดงที่วัด บางแห่งนำเรือพระไปค้างคืนมีการแสดงเป็นงานเทศกาล บางแห่งลากพระไปกลับก็จบกัน เป็นต้น

ภาพที่ 3 ประเพณีชักพระที่ จ.ปัตตานี

ประเพณีวันชิงเปรต หรืองานเดือนสิบ หรืองานสารทไทย

เป็นงานประเพณีของชาวพุทธในจังหวัดปัตตานี ที่ทำกันในเดือน 10 ของจันทรคติ ทุกปี ปีละ 2 ครั้ง แต่ถ้าปีใดมีเดือน 8 สองครั้ง จะมีงาน 3 ครั้ง ซึ่งแต่ละครั้งจะเรียกวันแตกต่างกันไป เช่น ถ้าจัดครั้งแรกเรียกวันรับเปรตวันส่งเปรต เป็นประเพณีทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับไปแล้ว ที่เรียกว่า “บุพเพตพลี” ประเพณีทำบุญเดือนสิบเกิดจากความเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนที่ล่วงลับไปแล้วบางพวกก็ไปสู่ที่ชอบ บางพวกไปสู่ที่ชั่วได้รับทุกข์ทรมานต่าง ๆ นานา และได้รับความอดอยากอย่างแสนสาหัส ผู้มีบาปกรรมต้องไปทนทุกข์ทรมานเป็นเปรตอยู่ในอบายภูมิ พญายมบาลผู้ทำหน้าที่ลงทัณฑ์ในยมโลกจะได้ปลดปล่อยเปรตเหล่านี้ให้มาเยือนโลกเยี่ยงลูกหลาน พร้อมทั้งรับส่วนกุศลที่ลูกหลานอุทิศให้ โดยกำหนดทำปีละ 2 ครั้ง คือวันแรม 1 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันรับตายายหรือรับเปรต ครั้งที่ 2 ในวันแรม 15 ค่ำ เดือนสิบ เป็นวันส่งตายายหรือส่งเปรต ก่อนวันทำบุญชาวบ้านจะเตรียมอาหารและขนม เดือนสิบ ซึ่งเป็นขนมที่ทำขึ้นในการทำบุญเดือนสิบโดยเฉพาะ สำหรับชาวปัตตานีอาจจะแตกต่างจากจังหวัดอื่นบ้าง แต่ที่สำคัญซึ่งขาดไม่ได้ คือ ขนมเจาะหู กับข้าวต้มห่อด้วยใบกะพ้อเป็นหลัก นอกนั้นจะใช้ขนมอื่นก็ได้ เช่น ขนมลา ขนมเทียน เมื่อถึงวันงานชาวบ้านก็จะเตรียมสำหรับกับข้าว ขนม ข้าวต้ม ผลไม้ ไปถวายพระ แต่ที่เป็นพิเศษ คือ ข้าวของสำหรับเปรต นิยมนำอาหารมาห่อด้วยใบกะพ้อเป็นรูปสามเหลี่ยมเหมือนกับห่อข้าวต้ม บางห่ออาจมีเหรียญหรือธนบัตร เสริจแล้วร้อยเป็นพวง การมาทำบุญที่วัด นอกจากการเลี้ยงพระซึ่งเป็นภารกิจปกติแล้ว ทุกคนจะนำอาหารมารับประทานร่วมกัน และเป็นพิเศษคือนำขนม ข้าวต้ม มาแจกผู้สูงอายุที่นับถือ การตั้งอาหารให้เปรต นิยมตั้งบนร้านเปรตที่ทำไว้สูง มีเสาเดียวผู้นำอาหารไปวางป็นขั้นทางบันได เมื่อจะชิงเปรตก็เอาบันไดที่พาดออก ผู้ที่จะป็นร้านเปรตก็จะแต่งตัวเป็นเปรต ซึ่งต้องใช้ความพยายามมาก เพราะเสาตัวเดียว

ทาด้วยน้ำมันหรือของเหลวที่สิ้นเป็นที่สนุกสนาน บางแห่งนอกจากจะตั้งร้านเปรตในวัดแล้วยังทำนอกวัดด้วยเพื่อให้เปรตบางจำพวกที่บาปหนาที่ไม่สามารถเข้าวัดได้มีโอกาสได้รับส่วนบุญอันนี้

ประเพณีแห่ลาซัง หรือที่ชาวไทยมุสลิมเรียกว่า "บวยอบือแน" ประเพณีนี้เดิมเป็นประเพณีที่ชุมชนชาวไทยพุทธและมุสลิมถือปฏิบัติ แต่ปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่เป็นพิธีที่ชาวไทยพุทธปฏิบัติเท่านั้น เพราะการประกอบพิธีกรรมดังกล่าวมีผู้วิเคราะห์ว่าขัดกับหลักการของศาสนาอิสลามในปัจจุบัน

พิธีลาซัง (บวยอมือแน) เป็นพิธีฉลองนาหลังจากการเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว “ลาซัง” เป็นภาษาท้องถิ่นภาคใต้ คือ ลาดันข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้ว พิธีนี้มักจะทำในเดือน 5 หรือ เดือน 6 หลังการเก็บเกี่ยวข้าวแล้วทุกๆ ปี ชาวนาแถบอำเภอปะนะระ อำเภอมายอ และอำเภอโคกโพธิ์ ถือปฏิบัติแต่โบราณกาล เมื่อเสร็จการเก็บเกี่ยวข้าวเรียบร้อยผู้อาวุโสแก่ประจำหมู่บ้านจะกำหนดวันและ สถานที่ทำพิธีซึ่งมักจะถือย่านกลางหมู่บ้าน ณ กลางทุ่งนาแห่งใดแห่งหนึ่ง และแจ้งกำหนดวันทำการและสถานที่ให้ทราบทั่วกัน เมื่อถึงกำหนดวันทำการทุกๆ คน จะเก็บซังข้าวในนาของตนทุกแปลง นำไปรวมกันมัดเข้าเป็นรูปคนสมมติเป็นชายคนหนึ่ง หญิงคนหนึ่งชายชื่อชมพุก หญิงชื่อสุนทรี ซึ่งมีมตินับถือว่าเป็นผีเสื้อผู้ดลบันดาลประสิทธิประสาทความอุดมสมบูรณ์ ของข้าวกล้าพืชผล และกำจัดศัตรูพืชทั้งมวล (ผีเสื้อเพี้ยนมาจาก “ผีเชื้อ“-เชื้อสายหมายถึงบรรพบุรุษ ปู่ ย่า ตา ทวด คนไทยในแคว้นลาวเหนือเรียก “แถน” หมายถึงเทวดา) จัดอาหารคาวหวานมี ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า ข้าวต้ม (ข้าวต้มลูกโยนห่อด้วยใบกะพ้อ) ขนมโดยมากคือขนมต้มข้าว ไข่ต้มและไข่ต้ม ก่อนทำพิธีบวงสรวง จัดแบ่งอาหารที่นำออกมาเป็น 2 ส่วน นำไปถวายวัดที่ใกล้เคียงส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งเอาไว้บวงสรวง เสร็จแล้วใช้เลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

ประเพณีแห่หนัก

เป็นประเพณีพื้นเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งได้กระทำสืบเนื่องกันมาเป็นเวลานาน จัดขึ้นเป็นครั้งคราวตามโอกาสเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เป็นประเพณีที่แสดงออกเกี่ยวกับความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในศิลปะ และอาจจัดขึ้นในโอกาสเพื่อเป็นการแสดงคารวะ แสดงความจงรักภักดีแก่ผู้ใหญ่ที่ควรเคารพนับถือ หรือในโอกาสต้อนรับแขกเมือง บางที่อาจจะจัดขึ้นเพื่อความรื่นเริงในพิธีการเข้าสู่หนัด หรือที่เรียกว่า “มาโชะยาริ” หรือจัดขึ้นเพื่อการประกวดเป็นครั้งคราว จากตำนานบอกเล่ากล่าวถึงความเป็นมาของประเพณีแห่หนักว่าเริ่มที่ยาวอ (ชวา) กล่าวคือ มีเจ้าผู้ครองนครแห่งยาวอพระองค์หนึ่ง มีพระโอรสและพระธิดาหลายพระองค์ พระธิดาองค์สุดท้ายทรงเป็นที่รักใคร่ของพระบิดาเป็นอย่างยิ่ง จึงได้รับการเอาอกเอาใจทั้งจากพระบิดาและข้าราชการบริพาร ต่างพยายามแสวงหาสิ่งของและการละเล่นมาบำเรอ ในจำนวนสิ่งเหล่านี้มีการจัดทำนกและจัดตกแต่งอย่างสวยงาม แล้วมีขบวนแห่แหนไป

รอบๆ ลานพระที่นั่ง เป็นที่พื่อพระทัยของพระธิดาเป็นอย่างยิ่ง จึงโปรดฯ ให้มีการจัดแห่กวางายทุก 7 วัน อีกตำนานหนึ่งว่า ชาวประมงได้นำเหตุมหัศจรรย์ที่ได้พบเห็นมาจากท้องทะเลขณะที่ตระเวนจับปลามา เล่าว่า พวกเขาได้เห็นพญานกตัวหนึ่งสวยงามอย่างมหัศจรรย์ ผุดขึ้นมาจากท้องทะเลแล้วบินทะยานขึ้นสู่อากาศแล้วหายลับไปสู่ท้องฟ้า พระยาเมืองจิงซึกถามถึงรูปร่างลักษณะของนกประหลาดตัวนั้น ต่างคนต่างก็รายงานแตกต่างกันตามสายตาของแต่ละคน พระยาเมืองต้นเต็นและยินตีมาก ลูกชายคนสุดท้ายก็รับเรื่องใคร่ได้ชม พระยาเมืองจิงป่าวประกาศรับสมัครช่างผู้มีฝีมือหลายคนให้ประดิษฐ์รูปนกตามคำบอกเล่าของชาวประมงซึ่งได้เห็นรูปที่แตกต่างกันนั้น ช่างทั้งหลายประดิษฐ์รูปนกขึ้นรวม 4 ลักษณะ คือ 1. นกกาเขาะซุรือ 2. นกกรุตาหรือนกครุท 3. นกปือเขาะมาศหรือนกยูงทอง 4. นกบุหรงซิงอหรือนกสิงห์ ในการประดิษฐ์นกนิยมใช้ไม้เนื้อเหนียว เช่น ไม้ตะเคียน ไม้ก้ายูร นำมาแกะเป็นหัวนก เนื้อไม้เหล่านี้ไม่แข็งไม่เปราะจนเกินไป สะดวกในการแกะของช่าง ทั้งยังทนทานใช้การได้นานปี สำหรับตัวนกจะใช้ไม้ไผ่ผูกเป็นโครง ติดคานหาม แล้วนำกระดาษมาติดรองพื้น ต่อจากนั้นก็ตัดกระดาษสีเป็นขน ประดับส่วนต่างๆ สีที่นิยมได้แก่ สีเขียว สีทอง (เกรียบ) สีนอกนั้นจะนำมาใช้ประดับตกแต่งเพื่อให้สีตัดกันแลดูเด่นขึ้น ปัจจุบันประเพณีการแห่กวางายจะจัดขึ้นเมื่อมีแขกผู้ใหญ่มาเยี่ยมเยียน หรือทางภาครัฐฯ จัดให้มีขึ้นมีการประกวด เพื่อเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมในชุมชน

ภาพที่ 4 ประเพณีแห่กวางาย

พิธีกรรมการเข้าสู่หนัด หรือ มาโชะยาวิ

เป็นพิธีกรรมอย่างหนึ่งของอิสลามที่มุสลิมทุกคนถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด คำว่า มาโชะยาวิ เป็นภาษามลายูถิ่น หมายถึง การขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ มาโชะยาวิ ในอดีตนิยมทำเมื่อเด็กอายุได้ 20 ปี แต่ปัจจุบันนิยมทำเมื่อเด็กอายุระหว่าง 6-15 ปี บางประเทศ เช่น ซาอุดีอาระเบีย นิยมทำมาโชะยาวิหลังคลอดไม่กี่วัน วัตถุประสงค์ของการทำมาโชะยาวิ เพื่อความสะดวกในการทำความสะอาดอวัยวะเพศอันจะมีผลต่อการปฏิบัติศาสนกิจ คือการทำ

ละหมาดในข้อที่ว่าต้องชำระล้างร่างกายให้สะอาดก่อนการละหมาด นอกจากนั้นเพื่อป้องกันการเกิดโรคที่จะส่งผลถึงเพศสัมพันธ์ การขริบหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศ เป็นสิ่งที่ท่านศาสดาต้องปฏิบัติ และให้ปฏิบัติในสังคมของชาวไทยมุสลิม จึงนิยมเรียกการขริบนี้ว่า “คอตัน” ส่วนภาษามลายูใช้ศัพท์ว่า “มาโชะ ยาวิ” การจัดงานมาโชะยาวิเป็นงานที่ชาวบ้านในชนบทถือว่าสำคัญ จะเตรียมจัดงานกันล่วงหน้ามีการเชิญแขกและญาติพี่น้องมาร่วมงานมากมายจะมี การล้มนิ้ว ล้มควาย แพะ แกะ ตามฐานะของเจ้าของงาน บางรายรับมหรสพหลายอย่างมาแสดง เช่น หนังตะลุง มโนราห์ ลิเกฮูลู ใครจัดงานได้ใหญ่โต แสดงถึงความเป็นผู้กว้างขวางในสังคมมีเพื่อนฝูงมาก บางรายจัดงานถึง 7 วัน 7 คืน ผู้ที่ได้รับเชิญมากินเลี้ยง (มาแกปูโละ) จะชักชวนใครมากินเลี้ยงด้วยก็ได้ ยิ่งมากยิ่งดี และไม่จำเป็นต้องรู้จักกับเจ้าภาพเลยก็ได้ เมื่อกินเลี้ยงเสร็จ ก่อนลากลับโดยธรรมเนียมจะมีการมอบเงินใส่ซองให้เจ้าของงานจะให้คนละเท่าไรก็ได้ ส่วนใหญ่จะให้กันตามฐานะ

จะสังเกตเห็นว่าประเพณีบางอย่างได้แสดงถึงลักษณะร่วมกันของวัฒนธรรม เช่น ประเพณีการเกิด และการโกนผมไฟ ซึ่งเป็นวัฒนธรรม ความเชื่อทั้งชุมชนชาวไทยพุทธและมุสลิม ประเพณีการเกิดและการโกนผมไฟ

เสาวนีย์ จิตต์หมวด (2531:86) ได้กล่าวว่า “องค์อัลลอฮ” เป็น ผู้ให้รูปลักษณะของมนุษย์ โดยพระองค์ทรงสร้างมนุษย์คนแรกขึ้นมาจากดิน แล้วทรงเป่าวิญญาณเข้าไป คือ ท่านนบีอาดัม และคู่ครองของท่านคือ พระนางฮาวา จากนั้นมนุษย์ชาติก็กำเนิดขึ้นมาด้วยพระประสงค์ของพระองค์โดยผ่านจากการผสมกันของเชื้ออสุจิกับไข่ในมดลูก ซึ่งเป็นเพศใดก็แล้วแต่พระประสงค์ พระองค์ได้ประทานโอองการไว้ว่า “เราได้สร้างมนุษย์จากแก่นแท้ของดิน แล้วเราได้ทำให้เขาเป็นเชื้ออสุจิอยู่ในที่พักอันมั่นคงแล้ว เราได้สร้างให้เชื้ออสุจิเป็นก้อนเลือด แล้วเราได้สร้างให้ก้อนเลือดเป็นก้อนเนื้อ แล้วเราได้ทำให้ก้อนเนื้อมีกระดูก แล้วเราได้หุ้มกระดูกด้วยเนื้อ แล้วเราได้ (ให้มีวิญญาณ) ทำให้เขาเกิดมาเป็นอีกกำเนิดหนึ่ง ดังนั้นความจำเริญยิ่งแต่อัลลอฮ ผู้ทรงเป็นเลิศยิ่งแห่งปวงผู้สร้าง” ดังนั้น ผู้เป็นพ่อแม่จะต้องรับผิดชอบดูแลเด็ก ซึ่งถือว่าเป็นของฝากจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของผู้ซึ่งให้ความไว้วางใจให้ดูแลตลอดจนอบรมให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันข้างหน้า นับว่าเป็นของขวัญอันล้ำค่าที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของมอบให้แก่บิดามารดา

เมื่อเด็กคลอดได้ 7 วัน จะทำพิธีโกนผมไฟ ตั้งชื่อ และทำพิธีเชือดสัตว์ ในการตั้งชื่อเพื่อเป็นมงคลจะตั้งชื่อเป็นภาษาอาหรับ โดยใช้นามของพระศาสดา หรือคำที่มีความหมายดีงาม เช่น มุฮัมมัด หะมัด เป็นต้น สำหรับการเชือดสัตว์หรือเรียกเป็นภาษาอาหรับว่า “อะกิเกาะฮ” นั้น ถ้าเป็นลูกชายจะเชือดแพะหรือแกะ 2 ตัว ถ้าเป็นผู้หญิงจะเชือดแพะหรือแกะ 1 ตัว การเชือดสัตว์ไม่จำเป็นต้องทำทุกครอบครัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวด้วย จุดมุ่งหมายของการเชือดสัตว์

ก็เพื่อพลีต่อพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าที่ประทานทารกให้เกิดมา และให้การคุ้มครองทารก หลังจากเชือดสัตว์แล้วก็แบ่งเนื้อสัตว์ที่เชือดให้กับญาติพี่น้อง บริจาคเป็นทาน และไว้รับประทานเองการโกนผมไฟจะให้ผู้ที่อาวูโส เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ขริบผมหรือตัดผมใส่ในผลมะพร้าวอ่อน หรือน้ำเต้าที่สลักลวดลายสวยงาม แล้วนำไปฝัง ในพิธีโกนผมไฟอาจจะมีการเปิดปากเด็กด้วย โดยให้ผู้ใหญ่ที่ชาวบ้านเคารพนับถือและพูดเก่ง รักษาคำพูด มีความรู้ทางศาสนา เป็นผู้ทำพิธี สิ่งที่ต้องใช้ในการทำพิธีเปิดปากมีน้ำตาลกรวด น้ำซ่มซ่ม (น้ำจืดที่ผุดขึ้นกลางทะเลทรายซึ่งนำมาจากเมืองมังกะฮ) องุ่นแห้ง อินทผลัม ของทั้งหมดนี้นิยมของที่ได้จากมังกะฮ นอกจากนี้มีเกลือ มะนาว และแหวน ผู้ทำพิธีจะนำแหวนไปแตะที่ริมฝีปากเด็ก และหยิบของเปรี้ยว เค็ม หวาน แตะที่ริมฝีปาก เพื่อให้เด็กได้ลิ้มรสอาหาร และทำความชุ่มคอแก่เด็กด้วย

ตัวอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมที่มีการผสมผสาน เช่น วัฒนธรรมการกิน กินอาหารหลักคือ ข้าว

วัฒนธรรมการกินหมากพลู หมากพลูเป็นสิ่งที่สำคัญในขนบธรรมเนียมและยาพื้นบ้านของชาวมลายู ต้นหมากมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมมลายูปาตานีและไทย ลำต้นใช้เป็นพื้นเรือน ทำเสาโรงหนังตะลุงและทำสะพาน กาบใช้ทำที่ใส่ข้าว ใบใช้เป็นเชื้อเพลิงในการเผา ดอกใช้พรมน้ำสังข์ให้กับคู่บ่าวสาว และลูกใช้รับประทานและกลายเป็นค่านิยมกินหมากพลู การรับประทานหมากที่สมบูรณ์จะประกอบด้วย ใบพลู หมาก Gambir (เป็นสีแดง) ยาเส้น (ที่กินใบจาก)ปุน แล้วห่อรวมกัน เรียกว่า Sekapur Sirih (Se หนึ่ง Kapur ปุน Sirih ใบพลู = หนึ่งคำปุนหมาก หรือหนึ่งคำหมากพลู) สัญลักษณ์ถึงคนที่เข้มแข็งและพร้อมเสียสละ การกินหมากนั้นเป็นประเพณีของฮินดูที่สืบทอดกันมาในหมู่ของชาวมลายูในสมัยก่อน ยิ่งกว่านั้นหมากพลูมีบทบาทที่สำคัญและเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในพิธีกรรมตามจารีตประเพณีของชาวมลายู ที่ปัตตานีมีใบพลูที่ปรากฏออกมาหลายชนิด เช่น ใบพลูหนังสัตว์ (Sirih Elulang) ซึ่งจะมีความหนากว่าชนิดอื่น นอกจากนี้ยังมีชนิดอื่นอีกมากมาย เช่น ใบพลูสงขลา (Sirih Singgora) ใบพลูตะลัน (Sirih Taluban) เป็นต้น (มุฮัมหมัดซิมบรี อับดุลมาลิก. 2543 : 141) หมากพลู ยังเกี่ยวข้องกับความเชื่อพื้นบ้าน ใครที่กินจะทำให้ฟันแข็งแรง ผู้หญิงที่กินหมาก ฟันที่สีดำและแดงจากน้ำหมากจะเป็นสีของฟันที่สวยงาม ซึ่งจะเหมือนกับในสังคมไทยพุทธ

วัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัย

คนมลายูในสมัยก่อนจะให้ความสำคัญกับทำเลสำหรับสร้างบ้านเป็นอย่างมาก หลังจากที่ได้ตัดสินใจเลือกทำเลแล้ว จึงจะเริ่มติดต่อหานายช่างที่มีความชำนาญมาสร้างบ้าน เกี่ยวกับการเลือกที่สำหรับสร้างบ้านนั้น การติดต่อหมอผีเพื่อมาทำพิธีเป็นสิ่งที่จะต้องทำอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเลือกทำเลที่เหมาะสมที่สุดพร้อมๆ กับทำพิธีขออนุญาตเจ้าที่เจ้าทางไปด้วย หลังจากนั้นหมอผีจะเอาท่อนไม้ท่อนหนึ่ง และทำการวัดกับมือเจ้าของบ้านที่เป็นผู้หญิง พร้อมกับบรมควนรูป

ต่อจากนั้นเอาไม้สั้นไปปักที่ฐานบ้านพร้อมๆ กับอ่านชื่อลาวัตนบี นอกจากนี้แล้วยังจะต้องจุดเทียนจำนวน 1 เล่มหรือ 2 เล่มตั้งที่ข้างๆ ท่อนไม้ดังกล่าวพร้อมๆกับถั่งนี้ที่บรรจุน้ำเต็มถึงและปิดด้วยใบตอง ถึงตอนนี้หมอผีจะทำการเรียกผีดินอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ความคุ้มครองแก่เจ้าของบ้าน ... (มุฮัมหมัดซัมบรี อับดุลมาลิก .2543: 138) จะเห็นได้ว่าวัฒนธรรมการเลือกที่ตั้งทำเลที่อยู่อาศัยของชาวมลายูดั้งเดิมนั้น มีลักษณะของความเชื่อในสิ่งเร้นลับเหนือธรรมชาติ เชื่อกฎผีปีศาจ อันเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนในพื้นที่ก่อนการเผยแพร่ศาสนาต่างๆ จะเข้ามา และยังคงความเชื่อดังกล่าวนั้นอยู่ แม้ภายหลังการยอมรับนับถือศาสนานั้นๆแล้วก็ตาม

วัฒนธรรมการแต่งกาย

ประเพณีแบบมลายูดั้งเดิม งานเมอลิต การแต่งงานก็ใช้ซอเกาะกับกรีซ การเข้าสู่न्द การถือศีลอด การแต่งกาย ชาย ผ้าโสร่ง หญิง ผ้าโสร่งและผ้า (กายนัสือปะห์) ปัจจุบัน ชาย ชุดโด้บ กางเกง ผู้หญิงก็ใส่กระโปรง เสื้อกุรง และผ้าคลุมหัว (ฮิญาบ) การคลุมศีรษะสำหรับสตรีมุสลิม เป็นวายิบ (ข้อบังคับว่าต้องทำจะละเว้นมิได้) เพราะเป็นบทบัญญัติที่มาจากอัลลอฮ์ ถือว่าเป็นหลักที่ต้องปฏิบัติ ซึ่งช่วยปกปิดร่างกายที่อาจนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรมต่างๆ ลดอารมณ์ของเพศตรงข้ามได้ การที่บางคนปิดหน้าด้วยเพราะเหตุผลของการเคร่งศาสนา ไม่ได้ความถึงเป็นพวกหัวรุนแรง การที่ชายมุสลิมนิยมไว้หนวด สวมหมวก และนุ่งผ้าโสร่ง เพราะเป็นแบบอย่างของท่านนบีที่ได้ปฏิบัติมา การไว้หนวดเคราถือเป็นซุนนะห์ (แบบฉบับของศาสดา) ไม่ได้บังคับแต่หากไว้ก็จะได้บุญ นอกจากนี้ยังถือเป็นสัญลักษณ์ของชายมุสลิมที่จะไว้เคราโกนหนวด ต่างกับยิวที่จะไว้หนวด โคนเครา

ผ้าโสร่งแสดงถึงวัฒนธรรมคนมลายู โดยได้รับวัฒนธรรมจากอินเดีย เป็นการเชื่อตามประเพณีนิยมไม่เฉพาะคนไทยเท่านั้น คนอินโดนีเซีย มาเลเซียก็แต่งเวลาไปงานบุญ งานศพ ซึ่งเป็นการให้เกียรติ เคารพต่อเจ้าของงาน และยังถูกกาลเทศะแต่หากเป็นสถานที่สากล การใส่ผ้าโสร่งก็อาจจะถูกมองว่า เชย บ้านๆ ดังเช่นคนที่ใส่กางเกงเข้าไปในมัสยิดก็อาจเป็นจุดสนใจได้ ดังนั้นเมื่อเวลาอยู่ในชุมชนของตนเอง การไม่ใส่ผ้าโสร่งละหมาดถือว่าไม่วอเราะฮ์ (คือไม่เรียบร้อย) ส่วนชุมชนเมืองจะนิยมใส่กางเกงมากกว่านุ่งผ้าโสร่ง ถ้าจะเข้าเมืองก็จะนุ่งกางเกง ถ้าใส่ผ้าโสร่งก็จะถือว่าเชย

ส่วนการใส่หมวกกะปิเยาะห์ (แบบฉบับของอิสลาม) ซึ่งผู้ที่ใกล้ชิดศาสนา เป็นแกนนำในพิธีกรรมต่างๆ สำหรับผู้ที่ไปทำฮัจญ์แล้ว ก็จะมีใส่หมวกกะปิเยาะห์ตลอดเช่นกัน บุคคลทั่วไปจะนิยมใส่กะปิเยาะห์เฉพาะช่วงที่ปฏิบัติศาสนกิจ

วัฒนธรรมทางด้านภาษา

ปัจจุบันชาวบ้านใช้ภาษามลายูท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ เด็กใช้ภาษามลายูและไทย วัยรุ่นจนถึงผู้ใหญ่สามารถพูดภาษามลายูท้องถิ่น ภาษาไทย ภาษาอาหรับ ได้ คนที่เคยไปมาเลเซียก็จะสามารถพูดภาษามลายูได้ด้วย หลังการเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียมากขึ้น

ภาษามลายูถิ่นมีจุดกำเนิดที่ปัตตานี เมื่อแพร่หลายไปยังรัฐกลันตันทำให้กลายเป็นภาษาถิ่นกลันตัน และเมื่อแพร่หลายไปยังตรังกานูก็ได้กลายเป็นภาษาถิ่นตรังกานู นอกจากนั้นยังได้แพร่หลายต่อไปอีก แต่ได้สิ้นสุดที่รัฐปาหัง ส่วนอีกสายหนึ่งได้แพร่หลายไปยังรัฐเคดาห์ จนทำให้ภาษาถิ่นเคดาห์มีเอกลักษณ์ที่เป็นของตัวเองและได้แพร่หลายต่อไปยังรัฐเปรัก แต่สิ้นสุดที่ Slim River มีความเป็นไปได้เช่นเดียวกันว่าการแพร่หลายของภาษาดังกล่าวแล้วยังเป็นการแพร่หลายของอารยธรรมและวัฒนธรรม ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นวัฒนธรรมหลักของเชื้อสายมลายูที่อยู่ในแหลมมลายูทั้งหมด (มุฮัมหมัดซัมบรี อับดุลมาลิก, 2543: 147)

ภาษาอาหรับเป็นภาษาที่มาจากอัลกุรอาน เชื่อว่าอัลลอฮ์ประทานอัลกุรอานเป็นภาษาอาหรับโดยผ่านท่านนบีมุฮัมมัด และเป็นภาษาที่ถือว่าเป็นภาษาที่ใช้สำหรับพูดในโลกหน้า และเป็นภาษาของชาวสวรรค์ด้วย ภาษาอาหรับมีความสำคัญในการแต่งเป็นตำรา หนังสือเพื่อถ่ายทอดศาสนา และใช้ในการปฏิบัติศาสนกิจ จะใช้ภาษาอาหรับ เช่น การละหมาด, การอ่านอัลกุรอาน และอักษรยาวีนั้นก็ยืมมาจากภาษาอาหรับ

จะเห็นได้ว่าความเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เป็นปรากฏการณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมชนชาติ ซึ่งมีก่อนที่อิทธิพลศาสนาอิสลามจะมาถึง ด้วยแรงศรัทธาที่มีต่อศาสนาอิสลามนี้เอง ศาสนิกที่เป็นมุสลิมในเวลาต่อมาจึงได้พยายามลดทอนความเชื่อเก่าๆ ออกตามที่มีความเชื่อว่า ไม่สอดคล้องกับคำสอนของศาสนาอิสลาม ดังนั้น วัฒนธรรมส่วนที่หลงเหลือไว้บ้างในสังคมมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในวันนี้ จึงเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งมีลักษณะเป็นวัฒนธรรมมลายูที่ยึดเกาะกับวัฒนธรรมอิสลามเป็นหลักในขณะที่ลักษณะปฏิสัมพันธ์เดิมนั้น มีลักษณะของวัฒนธรรมมลายู ซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิม ผสมผสานกับวัฒนธรรมชนชาติต่างๆ นอกจากนี้ความคิดความเชื่อยังส่งผลต่อการดำรงชีวิตในด้านครอบครัวและเศรษฐกิจอีกด้วยในปัจจุบันนี้ยังพบว่าสังคมดั้งเดิมของปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ยังสามารถรักษาความเป็นวัฒนธรรมมลายูของตนที่ยึดโยงอยู่กับหลักคำสอน และแนวคิดตามวัฒนธรรมอิสลามได้โดดเด่นทั้งนี้เนื่องจากว่า ‘อิสลาม’ นั้น เป็นกุญแจสำคัญในการควบคุมวัฒนธรรมของปัจเจกชนและสังคมไทยในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยรวม ในความหมายนี้ผู้ที่เป็มุสลิมทุกคนจะต้องถือปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักการทุกประการ คือ ต้องไม่กระทำในสิ่งที่ ‘อิสลาม’ห้าม มุสลิม

สามารถปรับตัวและยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหรือรับสิ่งใหม่ๆ เข้ามาหากสิ่งเหล่านั้นไม่ขัดกับหลักศาสนา อย่างไรก็ตามดินแดนสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบไปด้วยทั้งชุมชนชาวไทยพุทธ ชาวไทยมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน โดยเฉพาะประเพณีบางอย่างของชุมชนชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิม นั้น มีพิธีกรรมหรือความเชื่อบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมความเชื่อพื้นบ้านดั้งเดิมหรือได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมศาสนาพราหมณ์ พุทธมาตั้งแต่โบราณกาล

พหุวัฒนธรรมกับการขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม 4 ประการ (พอเพียง วินัย สุจริต จิตอาสา)

พหุทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวภาคใต้ตอนล่างแต่ดั้งเดิมดำรงชีวิตอยู่ด้วยความพอเพียง มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีระบบความเชื่อที่ยึดโยงกับสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจแห่งความศรัทธาในศาสนา หลักธรรมของแต่ละศาสนา ส่งผลต่อการยึดมั่นในคุณธรรมความดี แต่ละศาสนากล่าวถึงความรักความเมตตาไว้มากมายทั้งหลักธรรมคำสอนในคัมภีร์ ซึ่งแทรกไว้ในแต่ละตอนของคำสอนนั้นๆ บางครั้งก็มีคำสอนทำนองภาษิตเตือนใจ เช่น พระพุทธศาสนามีคติธรรมที่ยึดถือ เช่น เมตตาธรรมเป็นเครื่องค้ำจุนโลกและพึงเอาชนะความชั่วด้วยความดี ในศาสนาคริสต์พระเยซูทรงสอนว่า จงรักพระเจ้าอย่างสุดใจสุดความคิด และสุดกำลัง และจงรักเพื่อนมนุษย์เหมือนรักตัวเอง ศาสนาอิสลาม ศาสดามูฮัมหมัดก็ทรงกล่าวว่า ผู้ใดขาดความเมตตาเพื่อนมนุษย์ ผู้นั้นไม่ได้รับเมตตาจิตเช่นกัน ดังนั้นทุกศาสนาจึงเน้นเรื่องความรัก ความเมตตา เพราะหากมนุษย์ทุกคนมีความรักความเมตตาอยู่ในใจแล้ว ก็จะไม่มีการเบียดเบียนกัน ต่างให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หลักเบญจศีล เบญจธรรมในพุทธศาสนา สามารถเป็นหลักธรรมในการขับเคลื่อนคุณธรรม การมีสัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

การเสียสละหรือการสังคมสงเคราะห์ การมีจิตอาสา เมื่อมนุษย์มีความรักความเมตตาแล้ว ก็จะมี ความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และให้การสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ศาสนาต่างๆ จึงสอนให้สงเคราะห์กันด้วยความเมตตากรุณาไม่ใช่หวังผลตอบแทน แต่เน้นการเสียสละด้วยความบริสุทธิ์ใจ เช่น พระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เรียกว่า สังคหวัตถุ 4 ซึ่งได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตตา ศาสนาอิสลามได้มีการกำหนดหลักการให้ชาวมุสลิมมีการบริจาคทาน (ซากาต) แก่ผู้ยากจนหรือสมควรได้รับความช่วยเหลือ ศาสนาคริสต์จะเน้นให้มนุษย์เสียสละ ให้อภัยเอื้อเฟื้อ โดยไม่หวังผลตอบแทน “ ความเป็นพหุวัฒนธรรมในชายแดนใต้ที่งดงามเป็นพื้นฐาน

ด้วยการมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จะสามารถนำไปสู่การขับเคลื่อนสังคมคุณธรรม แห่งความพอเพียง วินัย สุจริต และจิตอาสา ได้อย่างเป็นรูปธรรม”

หลักเบญจศีล และเบญจธรรม หลักธรรมในพุทธศาสนาอันนำมาสู่คุณธรรม 4 ประการ

เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรม ๕, ธรรมอันดีงามห้าอย่าง, คุณธรรมห้าประการ คู่กับ เบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ

๑. เมตตาและกรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ ๑ ไม่ฆ่า ไม่ทำลายชีวิตซึ่งกันและกัน ซึ่งตรงกับคุณธรรมที่อันพึงจะกระทำคือ มีจิตอาสา ร่วมกันสร้างสรรค์พัฒนาสังคม ประเทศชาติไปในทิศทางที่ดี ดังนั้น ผู้ที่จะมีจิตอาสาพัฒนาสังคมนี้ให้ร่มเย็นเป็นสุขอย่างในกรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องมีความเมตตากรุณาเป็นพื้นฐาน

๒. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ ๒ ไม่ลักขโมยของผู้อื่น ไม่คดโกงของผู้อื่น ไม่คอร์รัปชันทรัพย์สินของประเทศชาติ ซึ่งตรงกับคุณธรรมที่อันพึงจะกระทำคือ สุจริต ๓ ประการ คือ กายสุจริต วาจสุจริตและมโนสุจริต แต่ถ้าประกอบอาชีพในทางทุจริตย่อมก่อให้เกิดความวุ่นวายในสังคม

๓. กามสังวร หมายถึง ความสังวรในกาม, ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงใหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส คู่กับศีลข้อที่ ๓ ไม่หลงผิดลูกเมียผู้อื่น ไม่หลงฟุ้งเฟ้อในเรื่องกามคุณ เราต้องควบคุมจิตใจตนเองได้ ซึ่งตรงกับคุณธรรมที่อันพึงจะกระทำคือ มีวินัย ที่ต้องควบคุมจิตใจตนเองได้ตลอดเวลา รู้จักคิดว่า อะไรควรจะทำ อะไรไม่ควรจะกระทำ

๔. สัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อตรง คู่กับศีลข้อที่ ๔ ไม่พูดจาหลอกลวง ทำให้ผู้อื่นเสียหายซึ่งตรงกับ คุณธรรมที่อันพึงจะกระทำคือ มีวินัย ต้องพูดแต่คำที่เป็นจริงเท่านั้น ที่แสดงออกถึงความจริงใจซึ่งกันและกัน ไม่หวาดระแวงกัน ทำให้สังคมนี้อยู่ด้วยเป็นสุข

๕. สติสัมปชัญญะ หมายถึง ความระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรรทำ ระวังมิให้เป็นความมัวเมาประมาท คู่กับศีลข้อที่ ๕ ไม่หลงมัวเมาในสิ่งที่ไร้สาระจนก่อให้เกิดความประมาทในชีวิต ซึ่งตรงกับคุณธรรมที่อันพึงจะกระทำคือ พอเพียง พอประมาณ ดังนั้น ผู้ที่จะกระทำสิ่งใดที่พอเพียงจำเป็นต้องมีสติ สัมปชัญญะ รู้จักคิดก่อนจะกระทำเสมอ

ศาสนาอิสลามกับหลักคุณธรรม 4 ประการ

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีหลักการคำสอนและแนวทางการปฏิบัติตนที่ครอบคลุมทุกมิติในการดำเนินชีวิต (Way of life) ดังนั้นจึงมีหลักการคำสอนมากมายที่ครอบคลุมเกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม โดยที่หลักการคำสอนเหล่านั้นวางอยู่บนบรรทัดฐานที่อยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน และสะท้อนออกมาเป็นรูปธรรมและแนวทางการปฏิบัติโดยท่านศาสดามูฮัมมัด (ซ.ล.) หรือที่เรียกกันว่า“ฮาดีษ”(แนวทาง/วณะท่านศาสดา) รวมทั้งแนวทางของบรรดาผู้ศรัทธาที่ดำเนินตามแนวทางของท่านศาสดามูฮัมมัด (ซ.ล.) อันเป็นแบบอย่างให้แก่มนุษยชาติได้ศึกษาและปฏิบัติ โดยเอกสารฉบับนี้ ผู้เขียนขอนำดังหลักการคำสอนด้านคุณธรรม จริยธรรมอิสลามว่าด้วยคุณธรรม 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1.พอเพียง

หลักการศาสนาอิสลามได้มีการเน้นย้ำในเรื่องการพอเพียง เนื่องจากศาสนาอิสลามได้มีการเน้นย้ำในเรื่องการดำรงชีวิตในโลกนี้ว่าเป็นเพียงสถานที่พักพิงชั่วคราว สิ่งที่มีมุสลิมที่เร่งรีบกระทำคือ การประกอบคุณงามความดีการห้ามปรามกันในเรื่องความชั่ว ดังโองการจากคัมภีร์อัลกุรอานที่กล่าวในเรื่องนี้ว่า

“และจงให้มีขึ้นจากพวกเจ้า ซึ่งคณะหนึ่งที่จะเชิญชวนไปสู่ความดี และใช้ให้กระทำสิ่งที่ดีที่ชอบ และห้ามมิให้กระทำสิ่งที่มีชอก และชนเหล่านี้แหละ พวกเขาคือผู้ได้รับความสำเร็จ” (3:104)

และระหว่างการดำรงชีวิตในโลกนี้นั้น ควรดำรงตนอยู่ในแนวทางสายกลาง ดำรงอยู่ในความพอเพียง ไม่ควรยึดติดกับทรัพย์สิน เงินทองที่หามาได้ในโลกนี้

โดยที่อัลฮาดีษ (แนวทาง/วณะท่านศาสดา) ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องการดำรงตนโดยการปฏิบัติตามแนวทางที่ศาสนากำหนด ไม่ยึดติดกับโลกนี้ เพราะเมื่อมนุษย์ได้เสียชีวิตลงก็จะมีเพียง 3 ประการที่ติดตัวเขาไป

มุสลิมได้บันทึกไว้ในหนังสือขอเฮียะฮ์จากอบูฮูร็อยเราะฮ์ (ร.ฎ) กล่าวว่า “แท้จริงท่านนบีมูฮัมมัดได้เสียชีวิตลง การงานของเขาจะถูกตัดขาด นอกจากการงานสาม ประการ 1.การบริจาคทานที่ถาวร 2.ความรู้ซึ่งเป็นประโยชน์ และ 3.ลูกที่ดีซึ่งขอดุอาอ์ (ขอพรจากอัลลอฮ์) ให้กับเขา” (บันทึกโดยมุสลิม : 1631)

ทั้งนี้ ความพอเพียงยังได้ครอบคลุมไปในหลายประเด็น ทั้งในเรื่องความประหยัด การใช้จ่ายแต่พอควร การไม่สรุ่ยสร้อย ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่ฟุ่มเฟือย ดังที่อัลกุรอานได้กล่าวไว้ว่า

“และพวกสุเจ้าจกนและจกตีม และพวกสุเจ้าอย่าได้สุรุษสุร่าย แท้จริงพระองค์มีทรงรัก บรรดาผู้สุรุษสุร่าย” (7: 31)

“และ (คือ) บรรดาผู้ซึ่งเมื่อพวกเขาใช้จ่าย พวกเขาที่ไม่สุรุษสุร่าย และพวกเขาที่ไม่ตระหนักที่เหนียว และปรากฏว่าระหว่างสิ่งดังกล่าว คือความเป็นกลาง (ระหว่างการสุรุษสุร่าย และความตระหนัก)” (25 : 67)

และอัลฮาดิซ (แนวทาง/วจนะท่านศาสดา) ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

เล่าจากอบีฮุรอยเราะห์ (ร.ค.) จากท่านนบี(ซ.ล.)ได้กล่าวว่า “ไม่ใช่ความร่ำรวยเนื่องมาจากเพราะมีข้าวของมากมาย แต่ความร่ำรวยนั้นอยู่ที่ความพอใจ” (ฮาดิซขอเอียะฮ์รายงานโดยบุคอรี มุสลิมและติรมิซีย)

2.วินัย

ความมีวินัยถือเป็นหลักคุณธรรมอีกประการที่อิสลามให้ความสำคัญ ดังจะเห็นได้จากตั้งแต่การเริ่มต้นตื่นขึ้นมาจนกระทั่งหลับ มุสลิมทุกคนจะต้องมีภารกิจ บทบาทหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ตั้งแต่การละหมาด 5 เวลา ที่ถือเป็น 1 ใน 5 ของหลักปฏิบัติ ที่จะต้องมีวินัยและประพฤติตามอย่างเคร่งครัด การปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทที่ได้รับมอบหมายอย่างรับผิดชอบ โดยที่อิสลามนั้นได้เน้นย้ำในเรื่องการปฏิบัติตนอย่างมีวินัย เพื่อให้มนุษย์ มุสลิมได้มีการปฏิบัติการทำงานที่ดีต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ดังอัลฮาดิซ (แนวทาง/วจนะท่านศาสดา) ที่ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

“จงประกอบการทำงานตามที่พวกท่านมีความสามารถ เพราะแท้จริงอัลลอฮ์มีทรงเปื้อ จงกว่าพวกท่านจะเปื้อ และแท้จริงการงานที่อัลลอฮ์ทรงรักยิ่ง คือการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ แม้ว่าจะน้อยก็ตาม” (บุคอรีมุสลิม)

ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าทุกกิจการงาน การปฏิบัติที่ดีนั้น ไม่จำเป็นว่าจะต้องทำให้ยิ่งใหญ่และสำเร็จได้ภายในครั้งเดียว แต่ต้องใช้ความพยายาม ความวินัยในการปฏิบัติสิ่งนั้นอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บรรลุสู่แนวทางที่ได้กำหนดเป้าหมายไว้ เช่น การอ่านคัมภีร์อัลกุรอานเพื่อสร้างความเข้าใจและนำหลักการดังกล่าวไปใช้ในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน รวมทั้งการเผยแพร่สู่ผู้อื่น การหมั่นศึกษาเรียนรู้เพื่อนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปปฏิบัติกับตนเอง ครอบครัว และนำไปใช้ในการพัฒนาสังคม การละหมาดสุนัต(ละหมาดเสริม)ในช่วงเวลาต่าง ๆ เพื่อขัดเกลาจิตวิญญาณและนำไปสู่ความใกล้ชิดกับอัลลอฮ์ การอบรมลก ๆ ให้อยู่ในระเบียบวินัย โดยมีการกวัดขันให้ทำการละหมาดอย่างเคร่งครัดเมื่อลูกมีอายุตั้งแต่ 7 ขวบขึ้นไป การดูแลเยี่ยมเยียนพ่อแม่ ญาติ เพื่อนบ้าน การหมั่นศึกษา ฝึกฝนพัฒนาตนเองทั้งเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในหน้าที่การงานที่ตนทำ

อยู่ หรือการเสริมศักยภาพในสิ่งที่ตนเองสนใจ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งในหลักการที่ว่าด้วยเรื่องวินัยในอิสลาม

3. สุจริต

ในปัจจุบันหลักคุณธรรมหลายประการได้ถูกละเลย ไม่ได้ได้รับการปฏิบัติอันก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมาอีกมากมาย โดยเฉพาะในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งอิสลามได้มีการระบุถึงเรื่องนี้หลายด้าน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การแสวงหาทรัพย์สิน โดยที่ นักวิชาการมุสลิมได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ ในการใช้จ่ายที่เป็นทางสายกลาง เพื่อดำรงอยู่ในแนวทางอันสุจริต 4 ประการ ดังต่อไปนี้

1. พยายามแสวงหาทรัพย์สินที่หะลาล

2. ทุ่มเทอย่างสุดความสามารถในการได้มาซึ่งทรัพย์สินที่พอประมาณ พอเพียงพอต่อความต้องการเท่านั้น

3. มีพยายามในการใช้จ่ายทรัพย์สินไปในกรณีที่จำเป็นต้องใช้จ่าย และระงับยับยั้งจากการใช้จ่ายทรัพย์สินไปในสิ่งที่ไม่มีความจำเป็นต้องจ่าย ทั้งนี้ เพื่อหลีกเลี่ยงจากการตกไปในภาวะของความตระหนี่ และความสุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย

4. พยายามรักษาความบริสุทธิ์ใจ ในเจตนา ให้เป็นไปเพื่อพระองค์อัลลอฮ์ ในการปฏิบัติตามหลักการ ที่กล่าวมาข้างต้น (ยาซีน, รุซดี; อัลมะฮฺซูด. หน้า 88-89)

นอกจากนี้ ความสุจริตยังมีความเชื่อมโยงกับคำว่า ความซื่อสัตย์ และผูกพันกับคำว่า "อามานะฮ์" หมายถึงการรับผิดชอบ การไว้วางใจ โดยอัลกุรอานได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า

"โอ้ผู้ศรัทธาแล้วทั้งหลาย พวกเจ้าทั้งหลายจงยำเกรงอัลลอฮ์ และจงเป็นบุคคลในบรรดาผู้ที่สัตย์จริง" (9:119)

โดยที่ตัวอย่างประเภทของความซื่อสัตย์นั้นสามารถพบเห็นได้ในหลากหลายมิติ เช่น

1. ความซื่อสัตย์สุจริตในมิติการดำรงตนอยู่ในสังคมโดยการซื่อสัตย์สุจริตต่อวิชาชีพ เช่น ผู้มีหน้าที่เป็นครูบาอาจารย์ ต้องมีความพยายามปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ เป็นแบบอย่างที่ดี นักเรียนมีหน้าที่ต้องเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม ไม่กระทำความผิดบทบัญญัติศาสนา นักวิชาการ นักวิจัยจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพของตนเอง ไม่ลอกเลียนงานด้านวิชาการของผู้อื่น เป็นต้น

ทั้งนี้ ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ อิสลามใช้ให้ทุกคนปฏิบัติงานอย่างซื่อตรง ตรงต่อเวลา *ไม่บิดพลิ้ว หลีกเลียง คดโกง ทุจริต* ในการปฏิบัติงาน แม้กระทั่งในเรื่องการซื้อขายชั่งตวง จำเป็นที่จะต้องให้ถูกต้อง ไม่โกงตาชั่ง

2. ความซื่อสัตย์สุจริตในมิติทางร่างกาย โดยการดูแลตนเอง กล่าวคือมุสลิมทุกคนจะต้องดูแลรักษาสุขภาพของเขาให้มีความแข็งแรง เพื่อให้มีความสุขทั้งร่างกายและจิตใจ ฉะนั้นอาหารและเครื่องดื่มที่มุสลิมจะต้องเป็นสิ่งที่ดีและเป็นอันมัตติ (หะลาล) ห้ามรับประทานอาหารเครื่องดื่มที่ต้องห้าม (หะรอม) และเป็นอันตรายต่อสุขภาพ

3. ความซื่อสัตย์ทางจิตใจ จิตวิญญาณ จำเป็นที่มุสลิมผู้ปฏิญาณว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากอัลลอฮ์ จะต้องซื่อสัตย์ต่อคำปฏิญาณของเขา คือจะต้องเคารพภักดีต่ออัลลอฮ์องค์เดียว และจะต้องปฏิบัติในสิ่งที่พระองค์ทรงใช้ และละเว้นในสิ่งที่พระองค์ทรงห้ามทั้งในที่ลับ และที่แจ้ง

4. มิติทางสังคม ความซื่อสัตย์สุจริต ในการรักษาคำมั่นสัญญา การดูแลรักษาทรัพย์สินสิ่งของ ๆ ผู้อื่นถึงแม้ผู้ที่ฝากไว้จะเสียชีวิตไปแล้ว เช่น ฝากทรัพย์สิน สิ่งของจากเพื่อนหรือญาติที่ได้เสียชีวิตไปโดยไม่มีการทำพินัยกรรมหรือเอกสารมอบทรัพย์สินแก่ลูกหลานของตน แต่ผู้ที่รับฝากก็ยังคงปฏิบัติตามคำสัญญาอย่างสุจริตโดยการนำทรัพย์สินสิ่งของไปให้ลูกหลานผู้ฝากอย่างครบถ้วน อันถือว่าเป็นการรักษาคำสัญญาอย่างสุจริต ซึ่งถือเป็นการสุจริตทั้งต่อผู้อื่น ตนเอง และอัลลอฮ์อีกด้วย

4. จิตอาสา

หลักการศาสนาอิสลามได้มีคำสอน และแนวทางปฏิบัติมากมายที่กล่าวถึงเรื่อง จิตอาสา ที่เห็นได้ชัดคือ หลักการปฏิบัติในเรื่องการให้ทานหรือการให้ชะกาต การขอตาเกาะฮ์ ซึ่งมุ่งเน้นให้มุสลิมได้ปฏิบัติเพื่อชำระล้าง ชักฟอกจิตใจให้มีความสะอาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการให้ ที่เน้นย้ำให้อยู่ในฐานะของการให้ในลักษณะเป็นมือบนมากกว่ามือล่าง การให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ และการทำเพื่อจิตอาสานั้นไม่จำเป็นว่าต้องเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่เสมอไป เพียงแค่สิ่งเล็กน้อย แต่สามารถสร้างนิสัยแห่งการให้ได้ ก็สมควรปฏิบัติ ดังเช่น ฮาดิษ (แนวทางของท่านศาสดา/วจนะ) ไว้ว่า จาก อับู หุร็อยเราะฮ์ รอฎิยัลลอฮู อันฮู ท่านนบีกล่าวว่า “การ ให้สาละมทุกครั้งของฉัน แก่ใครก็ตามเป็น(ศอดาเกาะฮ์)สำหรับเขา ทุกวันนับแต่ตะวันขึ้น ท่านมีความยุติธรรมต่อทั้งสอง ท่านที่ทะเลาะกัน หรือขัดแย้งกัน เป็นทาน(ศอดาเกาะฮ์) ผู้ที่ช่วยให้ผู้อื่นนั่งยานพาหนะของตัวเองและการช่วยยกของของเขา ก็เป็นทาน(ศอดาเกาะฮ์) กาลิมะห์ฎอยยิบะฮ์ (คำพูดที่ดี) ก็เป็นทาน(ศอดาเกาะฮ์) การเดินไปละหมาดที่มีสยิดทุกครั้ง ก็เป็นทาน(ศอดาเกาะฮ์) การเก็บกวาดสิ่งกีดขวางออกจากทาง ก็เป็นทาน(ศอดาเกาะฮ์)” หะดีษรายงานโดย บุคอรีและมุสลิม

และอีกฮาดิษที่รายงานถึงเรื่องนี้ว่า

อบุษร รอกฤษ์ลลอส อีสู รายงานว่า “ท่านรสูลุลเลาะฮฺ กล่าวว่า ไม่มีสิ่งใดในร่างกายของ ลูกหลานอาดัม(มนุษย์) เว้นแต่จะเป็นทาน(ศอดาเกาะฮฺ)ตลอดทั้งวันตั้งแต่ดวงตะวันขึ้น ท่านรสูลุลลูลลาฮฺ ถูกถามว่า มีทาน(ศอดาเกาะฮฺ)อะไรบ้างที่พวกเราสามารถทำได้? ท่านตอบว่า แท้จริง ประตุสวรค์นั้นมีมาก เช่น การกล่าวตัสบีฮฺ(กล่าวซุบฮานัลลอฮฺ) การกล่าวตักบีร์(กล่าวคำว่าอัลลอฮฺอัครบาร) การกล่าวตะฮฺมีด(การกล่าวอัลฮัมดุลิลลาฮฺ) การใช้ให้กระทำความดี การห้ามปรามมิให้กระทำความชั่ว การยับยั้งสิ่งกีดขวางออกจากทาง(ถนน) การพูดดั่งให้คนหูหนวกได้รับรู้ การช่วยจูงคนตาบอด การชี้ทางแก่ผู้ที่สอบถาม การใช้กำลังขาและกำลังกายของท่านอย่างเต็มความสามารถในการช่วยเหลือแก่ผู้ที่กำลังต้องการความช่วยเหลือ การใช้กำลังมือของท่านอย่างเต็มที่เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นแะ ทั้งหมดนั้น ล้วนเป็นทาน(ศอดาเกาะฮฺ) สำหรับตัวพวกท่านทั้งสิ้น” รายงานโดยอิบนู หีบบาน

บรรณานุกรม

- ชมรมผู้บริหารมัธยมหนองจอก(มปป.) ความสัจจริงและความซื่อสัตย์. เข้าถึงเมื่อ 28 มกราคม 2560: <http://www.islammore.com/view/520>.
- มุฮัมหมัด ชัมบรี อับดุลมาลิก. (2543). ปัตตานีในอารยธรรมมลายู. (แปลจาก Umat Islam Patani Sejarah dan Politik โดย มาหะมะซากี เจ๊ะหะ). ปัตตานี : โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- วิทยาลัยอิสลามศึกษา (มปป.) ความหมายของอัลอิสลาม. เข้าถึงเมื่อ 28 มกราคม 2560 : http://www.cis.psu.ac.th/fathoni/lesson/basic_islam/is1.htm.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2548). ชาติพันธุ์สัมพันธ์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. (2545) ความหมายอัลกุรอานเป็นภาษาไทย. นนทบุรี :สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ.
- เสาวนีย์ จิตต์หมวด. (2531). กลุ่มชาติพันธุ์ : ชาวไทยมุสลิม. กรุงเทพฯ : กองทุนสง่า รุจิระ อัมพร.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2545). ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. พิมพ์ครั้งที่3.
- อรุณ บุญชม.(มปป.). หะดีษขอเอี้ยะฮ์ เล่มที่ 8. กรุงเทพฯ: ส.วงศ์เสงี่ยม.
- อาลี เสือสมิง.(มปป.) อิสลามกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.เข้าถึงเมื่อ 28 มกราคม 2560 :www.alisuasaming.com
- Mohd.Zamberi A. Malek. (1993). Umat Islam Patani Sejarah dan Politik. Shah Alam : HIZBI Sdn.Bhd.
- Teeuw,A. and Wyatt, D.K. (1970). Hikayat Patani : The Story of Patani. The Hague : Martinus Nijhoff.
- Wheathy, Paul . (1966). The Golden Kheronese. Pustaka Ilmu Kuala Lumpur : University of Malaya.